

**ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОЮ ШКОЛОЮ ВАЛЕНТИНИ ТИТАРЕНКО
ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ**

Коли нам трапляється поєднання в одній людині освіченості й майстровитості, належності до академічних сфер і здорового прагматизму, сповідування високих ідеалів і реалістичних поглядів на життя, здатності продукувати ідеї й уміння їх втілювати, особливо гостро відчуваємо справедливість і гармонійність поетичної формули щастя, виведеної Максимом Рильським: «У щастя людського два рівних є крила: Троянди й виноград, красиве і корисне». Саме ці рядки спадають на думку, коли знайомишся із життєвим і більш ніж 50-річним науково-педагогічним шляхом докторки педагогічних наук, професорки кафедри теорії та методики технологічної освіти, декана факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Валентини Петрівни Титаренко.

Свій трудовий шлях розпочала 1971-го, відтоді жодного разу не змінювала місце роботи: в її трудовій книжці адреса одного навчального закладу – Полтавського державного педагогічного інституту (нині – національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка); тут вона пройшла шлях від старшої лаборантки кафедри до докторки педагогічних наук, професорки, завідувачки кафедри, декана факультету технологій та дизайну, тут пригодилися мамина та бабусина наука – вивчати і вчити української народної вишивки. Водночас брала уроки майстерності в Заслуженого майстра народної творчості Олександри Великодної та навчалася за книгами, подарованими ще в дитинстві, відтворювала різні техніки вишивання, яких знає понад сто.

Результатом науково-дослідницької роботи Валентини Титаренко з пошуку й вивчення зразків української народної вишивки, опису її технік, поширених у різних місцевостях тих чи тих орнаментів, кольорової гами, традицій тощо стали книги «Вишивальне мистецтво Полтавщини» (2015), «Полтавська традиційна вишивка: минуле і сучасне» (2000).

Створення наукової школи «Естетична культура в підготовці майбутнього освітянина» датується 2010 роком, коли Валентина Титаренко успішно захистила докторську дисертацію «Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів трудового навчання засобами українських народних промислів» в Інституті педагогіки НАПН України (науковий консультант – член-кореспондент НАПН України, д.п.н., професор Віктор Костянтинович Сидоренко) та розпочала роботу з підготовки наукових кадрів кандидатів педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика трудового навчання (технологій).

В. П. Титаренко є одним з ініціаторів проведення в Україні комплексних досліджень у галузі декоративно-прикладної творчості, а також методології науково-педагогічних досліджень з трудового навчання і технологій; відомими та визнаними стали її ідеї щодо сучасних концептуальних підходів до залучення студентської молоді до науково-дослідницької діяльності. Розв'язання цієї актуальної проблеми знайшло відображення у принципово нових навчальних дисциплінах та відповідних методичних посібниках з основ наукових досліджень для закладів вищої педагогічної освіти.

Наукові інтереси Валентини Титаренко зосереджені на дослідженні закономірностей формування естетичної культури учнівської та студентської молоді засобами українських народних промислів; учена є авторкою низки інноваційних інтегрованих курсів з циклу «Декоративно-прикладна творчість» та «Народні промисли України» для студентів

факультетів технологічної освіти (рис. 1); як дослідниця українського рушника й виховного потенціалу народної творчості, вона відома вчителям не лише Полтавського краю, адже професор Титаренко – співавторка шкільних підручників, організаторка та учасниця обласних і всеукраїнських фахових зібрань, у численних наукових студіях якої зафіксовано духовний поступ талантів краю й багаті традиції.

За участю В. Титаренко відбувалося оновлення змісту трудового навчання учнів у загальноосвітній школі, що знайшло втілення у проекті Державного освітнього стандарту з підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій; вагомим є внесок ученої в розробку нормативних навчально-програмних документів з професійного формування вчителя технологічної освіти та підготовку до видання відповідних навчально-методичних посібників.

Рис.1 Монографії та навчальні посібники авторства В. Титаренко та учнів її наукової школи
В. Титаренко авторка і співавторка понад 400 наукових і навчально-методичних

праць, монографій, підручників, навчальних посібників. Серед них: «Об'єкти праці з українських народних ремесел» (2001), «Традиційні народні ремесла Полтавщини» (2002), «Українські народні ремесла» (2000), «Методика вивчення декоративно-прикладної творчості» (2014), «Естетична культура сучасної молоді: українські народні промисли» (2011), «Формування естетичної культури майбутніх учителів технологій: теоретико-методичний аспект» (2014); «Народні промисли України» (2011), «Мистецтво вишивки» (2013), «Вишивальне мистецтво Полтавщини» (2015), «Трудове навчання (для дівчат)» (2013); цитованість праць керівниці наукової школи – 131, індекс Гірша – 6.

Валентина Титаренко сформувала на факультеті технологій і дизайну творчий колектив однодумців, які впродовж тривалого періоду здійснили науково-дослідну роботу, фінансовану за рахунок коштів державного бюджету з теми «Теорія та методика формування естетичної культури майбутнього вчителя технологій у процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки» з обсягом фінансування 205,134 тис. грн. У ході виконання науково-дослідної теми було вирішено фундаментальну задачу з розробки організаційно-педагогічних умов поетапного формування і розвитку індивідуальної естетичної культури студентів технолого-педагогічних факультетів педагогічних ЗВО. За матеріалами проведеного дослідження виконавцями проекту підготовлено фахові статті, видано 1 підручник і 2 навчальних посібники захищено 2 кандидатські дисертації (Ю. Срібна, Г. Галамбош) та підготовлено до захисту 1 докторську і 2 кандидатські роботи.

Цінність отриманих упродовж останніх років результатів науково-дослідної роботи з теми «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами культури та дизайну», № 0117U003063 (керівник – д.п.н., проф. В. Титаренко) полягає у можливості їх використання у процесі модернізації педагогічної освіти України відповідно до вимог концепції Нової української школи, становлення опорних загальноосвітніх навчальних закладів, для піднесення соціального престижу професії вчителя, впровадження в практику дієвих форм та методів професійної орієнтації молоді на педагогічну професію, доведенні необхідності застосування технологічного підходу в професійній підготовці фахівців галузі освіти, здатних працювати в нових умовах, використанні інноваційних засобів організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах, вивченні та впровадженні зарубіжного досвіду організації освітнього процесу в закладах освіти м. Полтави та Полтавської області.

Практичні результати, розроблені за актуальною проблематикою середньої та вищої освіти, сприяють трансферу наукових знань, отриманих науково-педагогічними працівниками і здобувачами вищої освіти шляхом оприлюднення їх у наукометричних і фахових виданнях, кафедральних збірниках наукових праць, на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня. Практичне продовження фундаментальних та прикладних досліджень за цією тематикою реалізується в роботі обласної спеціальної дослідницької групи вчителів трудового навчання та технологій «Проектування як метод пізнання в освітній галузі технологій», яка працює під керівництвом професора В. Титаренко над проблематикою методичного супроводу освіти за Державними освітніми стандартами.

На факультеті технологій та дизайну функціонує аспірантура зі спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології); докторські дослідження за цією спеціальністю виконують 2 докторанти. Під керівництвом В. Титаренко здійснюють дослідження здобувачі наукових ступенів доктора філософії та доктора педагогічних наук.

Валентина Титаренко є головою спеціалізованої вченої ради К 44.053.02 в ПНПУ імені В.Г. Короленка зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання. На засіданнях ради було захищено кандидатські дисертації, виконані в ПНПУ імені В. Г. Короленка, Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Рівненському державному гуманітарному університеті, Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Розбудові національної системи педагогічної освіти на рівні європейських стандартів зі збереженням національних традицій, національної ідентичності, кращих надбань професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання з їх залученням до світових цінностей на засадах здобутків народної культури присвячено виконану під науковим керівництвом В. Титаренко Габріеллою Галамбош дисертацію «Методика навчання українських народних промислів майбутніх учителів трудового навчання», у якій перевагу компетентнісного підходу до створення моделі методики навчання українських народних промислів майбутніх учителів трудового навчання перед традиційним знаннєвим підходом обгрунтовано в тому, щоб не обмежуватися лише загальноприйнятим вивченням студентами конкретних основ народних промислів України, а й урахувати особистісні характеристики здобувачів вищої освіти, надаючи професійній підготовці і діяльній, й особистісно зорієнтованій спрямованості. Дисертанткою реалізовані результати дослідження представлено у формі навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів трудового навчання засобами народних промислів – посібника, програм навчальних дисциплін, за яким навчаються бакалаври спеціальності 014.10 Середня освіта «Трудове навчання та технології» (Галамбош, 2017).

Обрана для дослідження тема дисертаційної роботи Юлії Срібної «Підготовка майбутніх учителів технологій до навчання основ дизайну учнів загальноосвітньої школи» стала актуальною для здійснення професійної підготовки майбутніх учителів технологій, у межах якої у здобувачів вищої освіти формуються художньо-конструкторські компетентності засобами основ дизайну. Завдяки тісним контактам із провідними науковцями в галузі технологічної освіти України було визначено коло обраних дослідницьких проблем, а також творчих завдань, пов'язаних із цією дисертаційною роботою; розв'язання проблеми здійснено шляхом упровадження в умови сьогодення України таких оновлених складових викладання основ дизайну як зміст, методи, форми, діагностувальні процедури формування компетентності майбутніх учителів трудового навчання з дизайн-освіти учнів загальноосвітньої школи. Новизна отриманих авторкою наукових результатів, у порівнянні з раніше відомими положеннями професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання, полягає в історичному аналізі логічного ланцюга передумов та подій, які передували утвердженню дизайн-освіти на теренах сучасної України, що сприяло уникненню негативних і виокремленню позитивних тенденцій з метою їх використання в сьогоднішній практиці для систематизації змісту і методичних матеріалів із професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання до навчання учнів загальноосвітніх шкіл основам дизайну (Срібна, 2016; Срібна, 2017; Срібна, 2019).

Те, що результати цих досліджень сьогодні впровадженні в навчально-виховний процес багатьох педагогічних закладів вищої освіти України забезпечує їхню надійність та визнання; ці результати сприяють більш глибокому усвідомленню шляхів використання змісту та методик підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій із застосуванням надбань українських народних промислів та основ дизайну, підтверджують їхню відповідність даним, представленим у матеріалах дисертаційних робіт представників наукової школи В. Титаренко, на плечах якої лежить керівництво факультетом, робота в редколегіях наукових журналів, «Трудова підготовка в рідній школі», «Ukrainian professional education / Українська професійна освіта», науково-методичній комісії з трудового навчання Міністерства освіти і науки України, участь у наукових конференціях, різнопланова громадська діяльність, членство в журі учнівських та студентських олімпіад, щорічних професійних конкурсів «Учитель року» тощо.

Лише за останні роки під керівництвом проф. Валентини Титаренко факультетом технологій та дизайну було організовано та проведено: Міжнародний конгрес «Етнодизайн пошуки українського національного стилю» (Полтава-Петриківка); регіональну (не)конференцію для шкільних педагогів міні-EdCamp POLTAVA; Міжнародну науково-практичну конференцію «Сорочинський ярмарок – історична пам'ятка ярмаркування в Україні»; Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми

технологічної, професійної освіти, культурології та дизайну»; V Міжнародний конгрес «Європейський вектор розвитку українського етнодизайну», присвячений 105-й річниці Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; видано відповідні збірники матеріалів цих наукових зібрань.

Наукова школа на чолі з В. Титаренко тісно співпрацює із закладами вищої освіти, науковими установами НАПН України, Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, де більше 15 років працює СДГ «Проектно-технологічна діяльність як метод пізнання в освітній галузі Технології» – своєрідна форма організації післядипломної педагогічної освіти вчителів трудового навчання і технологій Полтавської області; наукове спрямування та координацію напрямів діяльності якої здійснює В. Титаренко. До складу цієї групи входять кращі вчителі міста та області, які є керівниками методичних об'єднань учителів.

ЛІТЕРАТУРА

Галамбош Г. В. Методика навчання українських народних промислів майбутніх учителів трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Полтава, 2017. 274 с.

Срібна Ю. А. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до навчання основ дизайну учнів загальноосвітньої школи: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Полтава, 2017. 265 с.

Срібна Ю. А. Основи дизайну : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 178 с.

Срібна Ю. А. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання основам дизайну : монографія. Полтава: Сімон, 2019. 179 с.

Титаренко В. П. Полтавська традиційна вишивка: минуле і сучасне (виховний аспект) : навч.-метод. посіб. Полтава : Верстка, 2000. 136 с.

Титаренко В. П. Українські народні ремесла (тести). Полтава : Верстка, 2000. 112 с.

Титаренко В. П. Об'єкти праці з українських народних ремесел : навч.-метод. посіб. Полтава : Верстка, 2001. 148 с.

Титаренко В. П. Традиційні народні ремесла Полтавщини. Полтава : Верстка, 2002. 360 с.

Титаренко В. П. Естетична культура сучасної молоді: українські народні промисли : монографія. Полтава : Полтав. літератор, 2011. 528 с.

Титаренко В. П. Народні промисли України. Полтава : Полтав. літератор, 2011. 524 с.

Титаренко В. П. Мистецтво вишивки. Робочий зошит з трудового навчання (для дівчат) : навч. посіб. для учнів 6 класу. Харків : Сиція, 2013. 80 с.

Титаренко В. П. Методика вивчення декоративно-прикладної творчості. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 460 с.

Титаренко В. П., Цина А. Ю. Формування естетичної культури майбутніх учителів технологій: теоретико-методичний аспект : навч. посіб. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 372 с.

Титаренко В. П., Мачача Т. С., Гаврилюк Г. М. Трудове навчання (для дівчат) : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Харків : Сиція, 2015. 222 с.

Титаренко В. П. Вишивальне мистецтво Полтавщини : навч. посіб. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. 508 с.

Трудове навчання (для дівчат) : підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів / В. К. Сидоренко, Т. С. Мачача, В. П. Титаренко, С. П. Павх, Г. М. Гаврилюк. Харків : Сиція, 2013. 240 с.